

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Федорова Едуарда Володимировича на тему «Формування економічної безпеки України в контексті сучасних глобальних викликів», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

У сучасних умовах національні економіки перебувають під впливом мінливого глобального середовища, що характеризується, з одного боку, високим рівнем невизначеності, а з іншого, постійними трансформаціями, що охоплюють всі сфери суспільного життя, створюючи додаткові виклики безпеці розвитку на національному, регіональному та глобальному рівнях. Ці виклики в свою чергу обумовлюють виникнення нових та посилення впливу існуючих загроз та ризиків безпеки не тільки суто економічного характеру, але й геополітичного, екологічного, соціального, науково-технологічного тощо. Інтенсифікація впливу зазначених загроз посилює вплив на національні системи економічної безпеки, вимагає їх постійного розвитку та удосконалення, у тому числі за рахунок розробки національних стратегій забезпечення економічної безпеки, ключовим компонентом яких мають виступати системи оцінки та управління ризиками безпекового розвитку.

У цьому світлі представлена дисертаційна робота Федорова Е.В., в якій автором поставлено та шляхом послідовного вирішення завдання досягнуто мети поглибити теоретичні засади, удосконалити методичні положення та розробити науково-практичних рекомендації щодо формування економічної безпеки України в контексті сучасних глобальних викликів, характеризується високим ступенем актуальності.

Автор об'єктивно доводить, що система забезпечення економічної безпеки національної економіки має ґрунтуватися на дієвих механізмах оцінювання та управління ризиками економічної безпеки, враховуючи вплив сучасних глобальних викликів.

Серед основних здобутків автора, що формують взаємопов'язані елементи наукової новизни, слід зазначити такі:

- розвинуті науково-теоретичні підходи щодо дослідження економічної безпеки національної економіки шляхом визначення дуалістичного характеру впливу сучасного глобального середовища на формування економічної безпеки країни, що проявляється, по-перше, у більш ефективному використанні ресурсів шляхом залучення країн до різнорівневих інтеграційних процесів, по-друге, у посиленні геоекономічної та геополітичної конкуренції, що формує площину складної взаємодії викликів, загроз, ризиків безпеки;

- сформовані теоретичні засади дослідження глобального економічного безпекового середовища через побудову декомпозиції площини мережевої взаємодії його чинників, які представлені викликами, ризиками та загрозами, що

дозволяє: розробляти план та алгоритм дій запобігання, виявлення та реагування на ризикові події, визначивши потенційні вразливості та загрози; ефективно планувати та розподіляти ресурси; пріоритезувати ризики, концентруючись на критичних сферах вразливості; типологізувати ризики та імовірністю та ступенем впливу, визначаючи найбільш оптимальні заходи та форми контролю; мінімізувати втрати від потенційних ризиків та загроз;

- удосконалення процедур оцінювання та управління ризиками на національному рівні, що базуються на ризик-орієнтованому підході та передбачають реалізацію взаємопов'язаних етапів, серед яких, окрім стандартизованих етапів оцінювання (оцінка контексту, ідентифікація, аналіз ризиків, оцінка ризиків та розробка системи реагування/управління ризиками), запропоновано виокремити етап профілювання ризиків безпеки, практичним результатом якого стане створення Національного профілю ризиків безпеки розвитку;

- подальший розвиток теоретико-методологічних засади дослідження тіньової економіки шляхом: систематизації теорій та концепцій тіньової економіки за логіко-послідовною та історичною еволюцією; розвитку існуючої методологічної основи, до якої окрім раніше обґрунтованих принципів структурності, адаптивності, мережовості, дуалістичності, спільної мотивації та взаємодоповненості із офіційною економікою запропоновано включення принципів: поліструктурності, багаторівневості, перманентності, що дозволило визначити організаційні моделі протидії економічним злочинам залежно від сфер виникнення правопорушень;

- удосконалений методичний інструментарій оцінки рівня ризику безпекового розвитку країни, що дозволяє надати кількісну та якісну оцінку умовам розвитку національної економіки з позиції впливу ризиків та загроз.

Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, проведених систематизацій та класифікацій, побудови та оцінки причино-наслідкових зв'язків у процесах формування системи економічної безпеки, на основі проведення власних емпіричних розрахунків, що супроводжувались обробкою вагомого масиву статистичної інформації з різних джерел, а також отримання первинної інформації з використанням методики експертного оцінювання автору вдалося досить аргументовано представити основні положення та чіткі висновки, які у підсумку сформували цілісну та повністю завершену наукову працю.

Практична цінність розробок автора підтверджується результатами їх впровадження в діяльність органів державного управління, зокрема Комітету Верховної ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, а також Бюро економічної безпеки; органів регіонального управління, а саме Житомирської обласної державної адміністрації; діяльність суб'єктів

господарювання, зокрема ТОВ «АРТЕЙЛ», ГО «Національна колегія економічної безпеки та захисту інвестицій».

Дослідження виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Маріупольського державного університету, зокрема науково-дослідних тем «Теоретико-методологічне забезпечення та розробка інструментарію модернізаційної моделі регіонального розвитку в нових територіально-просторових умовах» (номер державної реєстрації №0118U000551), «Формування економічної безпеки країн Центральної та Східної Європи в міжнародному безпековому середовищі» (номер державної реєстрації №0121U110940), при цьому матеріали дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Маріупольського державного університету при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Міжнародна економічна безпека», «Глобалізація і регіональний економічний розвиток»

Наявність достатньої кількості опублікованих наукових праць дисертантом, серед яких монографії, статті, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, статті у вітчизняних фахових виданнях, а також участь у науково-практичних конференціях різних рівнів свідчать про достатній рівень апробації та достовірності отриманих наукових результатів дослідження.

Оцінка дисертаційної роботи з точки зору рівня її оригінальності дозволяє стверджувати, що автором не порушено засад академічної доброчесності; плагіату, елементів фальсифікації або фабрикації тексту не виявлено.

Відзначаючи суттєві наукові здобутки автора, варто зазначити деякі дискусійні положення щодо змісту викладеного матеріалу:

- Запропонований авторський підхід до оцінювання інтегрального ризику, що ґрунтується на розробленому автором алгоритмі (рис. 1.3, с.81), потребує наявності відповідних кількісних індикаторів ризику, що доведено автором на прикладі системи показників-вимірників економічного та соціального ризику, при чому залишається відкритим питання, чи можливо застосувати даний підхід для вимірювання геополітичного (політичного) ризику, які при цьому кількісні індикатори можна застосувати.

- На с.91 роботи автор зазначає, що запропонований ним інструментарій оцінки дозволяє прогнозувати рівень ризику та розробляти відповідні сценарії реагування, при цьому високий ступінь нестабільності зовнішнього середовища унеможлиблює такі прогнози, відповідно виникає питання, чи дієвим буде застосування даного інструментарію для оцінки ризику в умовах військових дій та їх наслідків або потрібно врахувати ще додаткові умови.

- В якості інструменту типологізації ризиків автор пропонує побудову матриці ризиків, що поєднує два параметри, а саме імовірність та наслідки (с.170 роботи), було б доцільно за результатами проведено експертного оцінювання, що дозволило автору рейтингувати виокремлені внутрішні ризики безпеки

соціально-економічного розвитку України, практично апробувати даний інструмент та змодельовати матрицю ризиків.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, яке є завершеною науковою працею, містить науково-обґрунтовані висновки та рекомендації, всі елементи наукової новизни знайшли відображення у публікаціях автора, а практична цінність роботи підтверджена відповідними довідками про впровадження результатів.

Враховуючи це, слід зазначити, що дисертаційна робота на тему «Формування економічної безпеки України в контексті сучасних глобальних викликів» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022р., а її автор Федоров Едуард Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин

Маріупольського державного університету

Ольга ЗАХАРОВА

Особистий підпис О. Захарова
к.е.н., доцент завідувач
Начальник загального відділу Сфед

Оксана СТРЕТОВИЧ